

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/8302,Delegacja-Oddzialu-IPN-w-Bialymstoku-uczyla-ppor-Stanislawa-Marchewke-ps-Ryba-j.html>
01.05.2026, 22:13

Delegacja Oddziału IPN w Białymstoku uczła ppor. Stanisława Marchewkę ps. Ryba - Jeziorko, 5 marca 2012

05.03.2012

W dniu 5 marca 2012 r. delegacja pracowników Oddziału IPN w Białymstoku złożyła kwiaty pod tablicą upamiętniającą śmierć ostatniego partyzanta w Polsce północno-wschodniej ppor. Stanisława Marchewki ps. Ryba. Ppor. Marchewka zginął 3 marca 1957 r. z rąk milicjantów w bunkrze w Jeziorku koło Łomży. Tablica została ufundowana w 2007 r., w 50. rocznicę Jego śmierci, z inicjatywy Oddziału IPN w Białymstoku oraz lokalnej społeczności.

Stanisław MARCHEWKA (1908-1957)

Urodził się 16 listopada 1908 r. w Jeziorku (gm. Drozdowo, pow. Łomża), w rodzinie chłopskiej, s. Antoniego i Marianny z d. Jankowskiej.

Ukończył 3 klasy szkoły powszechnej. W latach 1929-1931 odbył służbę wojskową w 18. pułku artylerii lekkiej w Ostrowi Mazowieckiej, gdzie ukończył szkołę podoficerską. Uczestnik kampanii wrześniowej 1939 r. Walczył w szeregach 18. pal 18. Dywizji Piechoty (Samodzielna Grupa Operacyjna „Narew”) jako dowódca plutonu artylerii. Dostał się do niewoli niemieckiej, z której zbiegł podczas transportu do obozu jenieckiego. W 1940 r. nawiązał kontakt z lokalnymi strukturami ZWZ, jednak ze względu na konieczność ukrywania się przed NKWD utracił łączność z organizacją. Zaprzysiężony do ZWZ w czerwcu 1941 r., po ataku niemieckim na ZSRR. W działalności konspiracyjnej posługiwał się pseudonimem „Ryba”. Był żołnierzem Obwodu ZWZ-AK Łomża, początkowo placówki nr 8 (Piątница-Jeziorko), następnie od września 1943 r. - dowódcą plutonu terenowego w Jeziorku, wchodzącego w skład 8. kompanii (gm. Drozdowo). Latem 1944 r., w okresie poprzedzającym oraz podczas trwania akcji „Burza”, był dowódcą plutonu w III/33 pp AK. Dowodził akcjami zaopatrzeniowymi na majątki administrowane przez władze okupacyjne, likwidował patrole niemieckie oraz brał udział w walkach z wycofującymi się oddziałami Wehrmachtu. Według opinii przełożonych: „Wzorowy żołnierz i dobry dowódca, dokonał wielu aktów sabotażowo-dywersyjnych”. Po zatrzymaniu i rozbrojeniu pozostałości oddziału przez jednostki Armii Czerwonej został skierowany do formującego się w Dojlidach k. Białegostoku 6. samodzielnego/zapasowego batalionu piechoty LWP. Zdezertował wiosną 1945 r. i kontynuował działalność niepodległościową w szeregach AKO na terenie Rejonu „D” (d. Inspektoratu Łomżyńskiego). Pełnił odtąd funkcję przewodnika walki czynnej/samoobrony (d. Kedywu) Rejonu, adiutanta przewodnika Rejonu (d. inspektora) mjr. Jana Tabortowskiego „Bruzdy” oraz dowódcy jego osobistej ochrony.

W maju 1945 r. przestał pełnić funkcję adiutanta i objął dowództwo rejonowego oddziału partyzanckiego. Oddział operował w nadnarwiańskiej części powiatu, głównie na terenie gmin Drozdowo i Bożejewo, w okresie od maja do lipca 1945 r., i liczył wówczas około 40 partyzantów. Stojąc na czele wspomnianych struktur brał bezpośredni udział w akcjach zbrojnych, był wyróżniającym się żołnierzem. 20 kwietnia 1945 r. uczestniczył w odbiciu ze szpitala garnizonowego w Białymstoku łączniczki Franciszki Ramotowskiej „Iskry”. W nocy 8/9 maja 1945

r. podczas akcji opanowania Grajewa dowodził atakiem na gmach PUBP, po zdobyciu którego uwolniono około 60 aresztowanych. 11 maja 1945 r. brał udział w rozbiciu grupy operacyjnej UBP-MO pod Wyrzykami (pow. Łomża). Uczestniczył również w działaniach represyjnych wymierzonych w miejscowe struktury NSZ, będących rezultatem wzajemnych konfliktów. Po rozwiązaniu oddziału „Ryba” zachował stanowiska szefa samoobrony rejonu oraz dowódcy osobistej ochrony mjr. „Bruzdy”, kontynuując następnie działalność w szeregach Zrzeszenia WiN.

W styczniu 1946 r. zaprzestał działalności konspiracyjnej i wyjechał do Łodzi, gdzie zajął się handlem. W kwietniu 1947 r. ujawnił się w PUBP w Łomży, po czym powrócił do Łodzi. Początkowo nie znajdował się w polu zainteresowania miejscowego UBP, jednak w listopadzie 1952 r., w porozumieniu z WUBP w Białymstoku, doszło do jego zatrzymania. 15 listopada 1952 r. został zwerbowany do współpracy z UBP (pod krypt. „Rak”), najprawdopodobniej na podstawie tzw. materiałów kompromitujących. Według materiałów UBP: „Otrzymał on zadanie nawiązania kontaktu z bandą „Bruzdy” oraz przygotowanie warunków do jej likwidacji”. Pod koniec 1952 r. i w pierwszej połowie 1953 r. kilkakrotnie przyjeżdżał w łomżyńskie poszukując kontaktu z „Bruzdą”. Pod koniec lipca 1953 r., po nawiązaniu kontaktu, zerwał współpracę z UBP i ujawnił plany bezpieczeństwa. Dołączył do powinowskiego oddziału partyzanckiego mjr. „Bruzdy”, w którym pełnił funkcję zastępcy dowódcy. Wspomniany oddział operował na pograniczu powiatów łomżyńskiego i grajewskiego, głównie na terenie gmin Bożejewo, Jedwabne, Przytuły, Radziłów i liczył wówczas pięć osób, była to typowa grupa przetrwania. 23 sierpnia 1954 r., po śmierci „Bruzdy” w Przytułach (pow. Łomża), przejął dowództwo nad oddziałem.

Wydany przez zwerbowanego do współpracy z UBP-SB członka oddziału Tadeusza Wysockiego „Zegara”. Otoczony w nocy z 3 na 4 marca 1957 r. przez grupę operacyjną SB-KBW w Jeziorku (pow. Łomża), w schronie ukrytym w zabudowaniach Apolinarego Grabowskiego. Zginął w godzinach porannych 4 marca 1957 r. w walce, zastrzelony przez funkcjonariusza SB por. Włodzimierza Stefańskiego. Pochowany na cmentarzu parafialnym w Piątnicy k. Łomży. Szkalowany po śmierci przez rozmaitych pisarzy i publicystów, szczególnie przez Stanisława Wałacha, b. oficera UBP-SB oraz Feliksa Sikorskiego, b. oficera KBW. Echa oszczerczej kampanii propagandowej pobrzmiewają do chwili obecnej.

Żona Agnieszka, mieli synów: Kazimierza, Stanisława, Lucjana i Piotra.

Awanse: kapral (1930 r.), plutonowy (1943 r.), podporucznik (1945 r.).

Odnaczenia: Order Virtuti Militari V klasy (1945 r.), Krzyż Walecznych (1944 r.)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

